HÄRNÖSAND

HÄRNÖSAND (sydsamiska Hïernesaande) är en tätort i Ångermanland samt centralort i Härnösands kommun, residensstad för Västernorrlands län och stiftsstad i Härnösands stift. Härnösand är Sveriges befolkningsmässigt minsta residensstad.
Härnösand grundades 1585 av Johan III. Staden anlades på fastlandet och på öarna Härnön, Mellanholmen, Kronholmen och Bockholmen, de båda senare sedan länge förenade med fastlandet. På 1300-talet var Härnön en egen socken (Parochiae Hernö) och omtalades 1374 i samband med en biskopsvisitation där följet stannade till vid en hamn med namnet Hernösundh. Ortnamnets efterled är alltså ursprungligen -sund, sundet mellan Härnön och fastlandet. Förledet Härn- är ett ord härn som är släkt med ordet hjärna. Det syftar på berget Vårdkasberget på Härnön, som kan erinra om toppen på ett huvud, och alltså betyder Härnön 'ön med det hjässformiga berget'. Härnösand har länge varit ett administrativt centrum i Västernorrlands län. 1645 blev Härnösand residensstad, då för Härnösands län, bestående av Jämtland, Medelpad och Ångermanland. Staden har varit residensstad sedan 1654, frånsett perioden 1762–1778. Landsarkivet i Härnösand började sin verksamhet 1935 och har Sveriges största landsarkivdistrikt, omfattande hela Norrland med undantag av Jämtlands län.
Härnösand växte dock långsamt och ännu i slutet av 1600-talet var Härnösand föga mer än ett fiskeläge. 1710 och 1714 härjades staden av svåra eldsvådor, och 28 maj 1721 plundrades och brändes den av ryska trupper, så att endast två små hus stod kvar. När det bottniska handelstvånget upphävdes 1766 och särskilt sedan Härnösand 1812 erhållit full stapelrätt, kom staden att börja blomstra.

Landsakrivet i Härnösand. Byggnaden uppfördes 1919 till Hemsö kustartilleri.

Landshövdingens Residens

Härnösand

Redan 1648 hade ett gymnasium inrättats, där en prästutbildning då inleddes. Härnösands gymnasium var fram till mitten av 1800-talet det enda i länet. År 1772 blev Härnösand biskopssäte. År 1800 hade Härnösand inte mer än 1764 invånare och staden liknande fortfarande mest ett större fiskeläge.[9] Men staden, eller byn, växte allt eftersom tack vare varv, sjöfart och bankväsende. 1827 grundades en sparbank, och 1849 tillkom en affärsbank. Härnösand blev den 10 december 1885 en av de första städerna i Europa med elektrisk gatubelysning och under 1890-talet besöktes staden bland annat av tyske kejsaren Wilhelm II och den thailändske kungen Chulalongkorn. Först 1893 fick Härnösand järnvägsförbindelse med Norra stambanan.
Stadsdelen Gådeåstaden inkorporerades med Härnösand 1891 och Bondsjöstaden inkorporerades 1922.

Stadens huvudsakliga bebyggelse bestod fram till 1900-talet av trähus byggda efter Ryssbranden 1721. På senare tid har många gamla hus rivits för att ge plats åt stora betongbyggnader. 1990 revs Mellanholmens 1700-talsbebyggelse. Numera återstår bara några kvarter från 1700- och 1800-talet. Dessa kvarter är främst stadsdelen Östanbäcken, ett kvarter mellan Norra Kyrkogatan och Storgatan, en gård med Westmans-port bredvid Härnö pizzeria vid Bergsgatan, bebyggelsen vid Långgatan samt några fler hus vid olika, spridda lägen.

Härnösands domkyrkoförsamling

Församlingen utbröts 1586 ur Härnö församling som Härnösands församling som sedan 10 augusti 1978 namnändrades till det nuvarande. Ur församlingen utbröts 1845 Härnösands hospitalförsamling som 1892 återgick i Härnösands församling.

Militärstaden Härnösand

Sveriges försvarsmakt har länge varit representerad i Härnösand. Under krigen mot Ryssland var Härnösand i omgångar stabsort, och staden eldhärjades 1721. Under 1809 års krig var staben för Bottenhavsförsvaret placerat i staden.
Åren 1849–1893 var ett batteri ur Svea artilleriregemente förlagt till staden, från början intill cirka 1870 benämnt 14. 6-pundiga batteriet. Förläggningen på Östanbäcksgatan 8 står fortfarande kvar. 9. batteriet flyttade till Östersund 1893 och blev 1. batteriet Norrlands artilleriregemente.

Åren 1894–1910 låg militärkommandot för mellersta Norrland (6. arméfördelningen) i Härnösand. Inledningsvis var volontärskolan centrum för försvarsutbildningen, men i samband med första världskriget skissades på kaserner för permanent utbildning av värnpliktiga. Dessa uppfördes, men byggdes om innan de togs i bruk, inledningsvis till Vanföreanstalten i Härnösand och när verksamheten lades ner 1975, övertogs kasernen av Landsarkivet i Härnösand.

År 1953 ombildades KA 4H, Älvsborgs kustartilleriregementes Härnösandsdetachement, till ett självständigt förband under namnet Härnösands kustartilleriregemente (KA 5). I samband med 1996 års försvarsbeslut avvecklades KA 5 den 14 augusti 1998. Även Norrlandskustens marinkommando (MKN) kom att avvecklas den 30 juni 2000 till följd av försvarsbeslutet 2000.

Härnösands stad

utbröts 1585 ur Härnö socken som sedan låg öster om staden och i väster låg Säbrå socken. Vid kommunreformen 1862 blev staden en stadskommun och för socknarna inrättades landskommuner. 1873 införlivade Härnö socken/landskommun i stadskommunen varefter Härnösands bebyggelsen bara upptog en mindre del av stadskommunens yta och med delar i Säbrå socken/landskommun. 1969 uppgick Säbrå och Högsjö socknar/landskommuner i Härnösand stad som 1971 uppgick i Härnösands kommun med Härnösand som centralort.

I kyrkligt hänseende hörde orten till Härnösands församling som 1873 införlivade Härnösands landsförsamling. Församlingen namnändrades 1979 till Härnösands domkyrkoförsamling. Västra delen har alltid hört till Säbrå församling.

Orten ingick till 1965 i domkretsen för Härnösands rådhusrätt, därefter till 1971 i Ångermanlands södra domsagas tingslag. Från 1971 till 2002 ingick orten i Härnösands domsaga och orten ingår sedan 2002 i Ångermanlands domsaga.

SWE
8346
SWE
8346
SWE
109
35
80
Zeke

HÄRNÖSAND Stadshotellet och Sparbanken
28115

Y 80920

Demonstration på torget i Härnösand år 1920.